

EU TECHNICAL ASSISTANCE
TO CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS
IN THE WESTERN BALKANS AND TURKEY

Sivil Toplum Örgütleri için Çocuk Hakları ve Çocuk Katılımının İlkeleri Uygulama Rehberi

EU TACSO 3 project is funded by the European Union

Hazırlayanlar:

Adem Arkadas -Thibert
Hamit Levent Evcı

Katkıda Bulunanlar:

Özge Konuralp

İllüstrasyonlar ve Tasarım Uygulama

Eda Dereci

This publication was produced with the financial support of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Hamit Levent Evcı and Adem Arkadaş-Thibert and do not necessarily reflect the views of the European Union.

KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

ÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

STÖ: Sivil toplum örgütü/örgütlenmeleri

BMÇHK: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi

Brochure developed: May - June 2021

Brochure published: July 2021

Reproduction is authorised, provided the source is acknowledged, save where otherwise stated.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

TEMEL KAVRAMLAR

Katılım Hakları

Çocuk Katılımı Faaliyetleri için Lundy Modeli

Katılım şekilleri

STÖ'ler için temel katılım yöntemleri

ÇOCUK KATILIMI FAALİYETLERİNDE TEMEL PRENSİPLER

1. Şeffaf ve bilgilendirici
2. Gönüllü
3. Saygılı
4. İlgili
5. Çocuk dostu
6. Kapsayıcı
7. Eğitim ile desteklenmiş
8. Güvenli ve riske karşı duyarlı
9. Hesap verebilir

ÇOCUK KATILIMI FAALİYETLERİNDE ATILACAK ADIMLAR

1. Hazırlık
2. Görüşün Alınması
3. Çocuğun katılımının değerlendirilmesi
4. Çocuğun görüşlerine verilen ağırlık hakkında bilgilendirme (geri bildirim)
5. Şikayetler, çözümler ve telafiler:

ÇOCUK KATILIMININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Faaliyet Kontrol Listesi

EK 1. Örnek Yetişkin Eğitim Programı

EK 2. Katılımcı STÖler

Ek 3. Katılımcı çocuklar

Ek 4. Çocuk Katılımı ile ilgili Türkçe Kaynakça

Son yıllarda, ateşli silahların yasaklanması için Amerika'da, kız çocuklarının evlendirilmesine karşı birçok Afrika ülkesinde, iklim krizi ile ilgili İsveç'te bir kız çocuğuyla başlayıp tüm dünyaya yayılan Fridays for Future hareketiyle dünyanın farklı yerlerinde çocuklar kendi geleceklerini yetişkinler savunmadıkları için kitlesel hareketlerle savunmaya başladılar. Bu hareketler, kendi ülkelerinde ve küresel düzeyde çocukların siyasi ve medeni haklarını kullanabileceklerini, yetişkinlerin çocukları dinleyerek daha sağlıklı ve güçlü adımlar atabileceklerini gösterdiler.

Bu hareketler, çocukların hakları konusunda artan bilinçliliğini ve artan örgütlenme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Yukarıda bahsi geçen farklı hareketler çerçevesinde çocuklar tarafından dile getirilen en önemli ihtiyaçlardan biri, çocukların Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) başta olmak üzere tüm uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan hakları hakkında bilgilendirilme ve taleplerini kamu idaresine ve yetkililerine daha iyi yansıtabilmek için savunuculuk becerilerinin güçlendirilmesidir.

Oysa, çocukların bilgi edinme, örgütlenme, ifade ve düşünce özgürlüğü haklarını da içine alan katılım hakları ÇHS ile birlikte Türkiye dahil tüm devletlerce kabul edilmiş ve yasal yükümlülük altına alınmıştır. Fakat buna rağmen, çocuklar haklarını korumakla yükümlü yetişkin dünyasında yetişkinler tarafından yaratılan yapısal engeller nedeniyle haklarını kullanamamaktadırlar. Demokrasilerin sağlıklı gelişebilmesi için toplumu oluşturan her birey ve grubun karar alma mekanizmalarına katılımı hayati önem taşır. Karar alma mekanizmalarına çocukların katılmayıp, yönetimlerde demokratik bir açık oluşturmada ve demokrasilerin önünde bir engel olarak durmaktadır.

Bu durum, Türkiye'deki çocuklarla ya da çocuklar için çalışan STÖ'lerin yönetimlerine ve/veya çalışmalarına çocukları katma konusunda da çok farklı değildir. Varlıkları ve faaliyetleri ile çocukların hayatlarını etkileyen STÖ'lerin çoğunluğunun örgütsel faaliyetlerine çocukların katılımı için stratejik bir yaklaşımı yoktur ve çocukların örgütsel kararlara katılımına öncelik verilmemektedir.

STÖ'lerin haklarını savundukları, destekledikleri grupların seslerini kamu idaresine taşımak için gerçekleştirdikleri savunuculuk faaliyetleri ve demokrasilerin korunması ve sağlıklı gelişimindeki rolleri düşünüldüğünde, çocuk katılımını kendi yönetim ve faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmeleri, kamu idaresinin de bu konuda daha doğru adımlar atmasını sağlayacaktır.

Bu düşünce ile AB TACSO 3 [1] Türkiye'de bir ilki gerçekleştirerek özellikle çocuk hakları alanında ve/veya çocuklarla birlikte çalışan STÖ'lerin çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda kapasitelerini güçlendirmeyi sağlayacak bir eğitim programı sonrasında tüm STÖ'lerin erişimine açık olacak şekilde bu rehberleri hazırlamıştır.

Böylece çocuk hakları çalışmalarında çocuk katılımı konusuna, bunun çocukların, yetişkinlerin ve demokrasinin gelişimine, yani insani gelişime, etkisinin ne kadar hayati olduğuna dikkat çekmek istemektedir.

[1] Technical Assistance to Civil Society Organisations in the Western Balkans and Turkey (TACSO) - Batı Balkanlar ve Türkiye'deki sivil toplum örgütlerine (STÖ) Teknik Yardım (TACSO), Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen, STÖ'lerin kapasitelerini artıran ve rolünü güçlendiren bölgesel bir projedir.

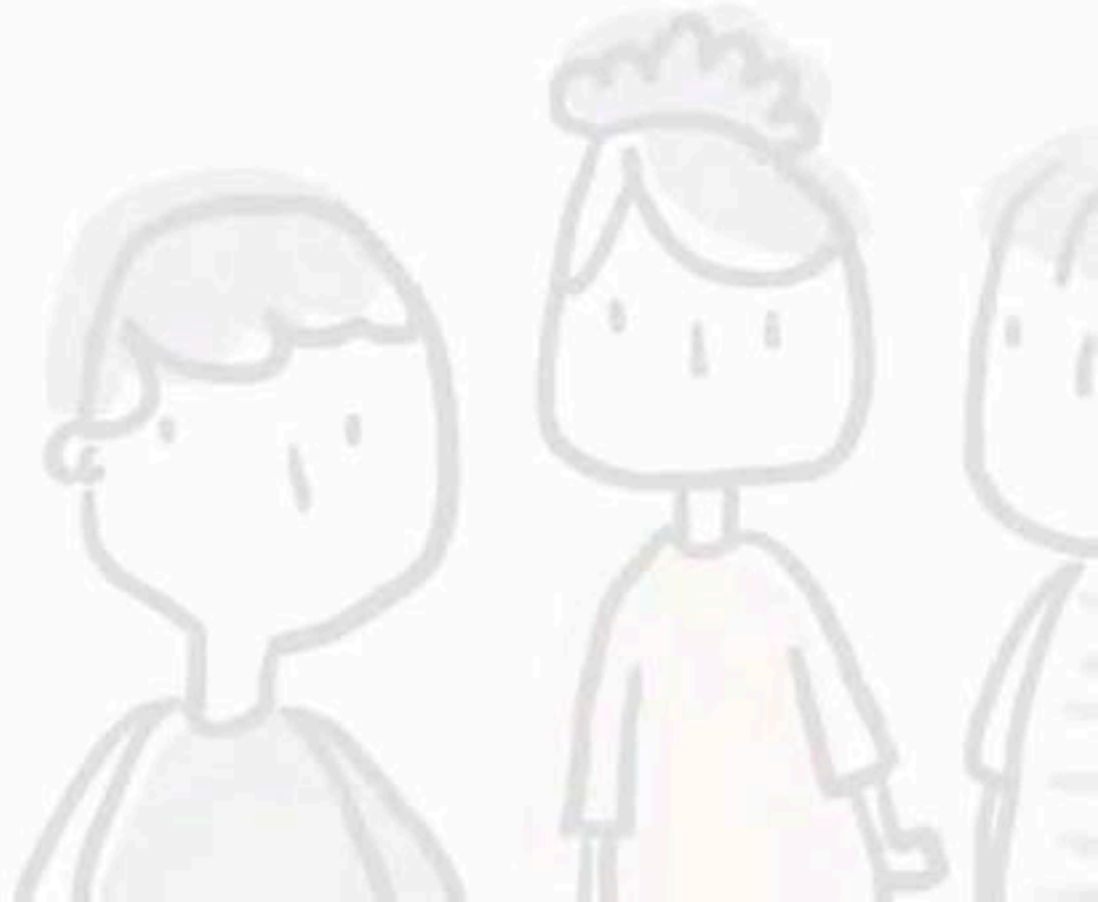
GİRİŞ

STÖ'ler için Çocuk Hakları ve Katılımının İlkeleri Uygulama Rehberi, çocukların kendilerini ilgilendiren ya da etkileyen ve temelde çocuklara daha yakın, çocukların doğrudan görüp katkı verebileceği, verdiği katkıyı ve yarattığı değişimi daha yakından, hızlı ve aracısız, yetişkin müdahalesi olmadan görebileceği, böylece demokratik karar alma yöntemlerini deneyimleyerek içselleştirebileceği bir ortam yaratmayı ve STÖ'ler düzeyinde çocukların demokratik süreçlere katılmalarına, kendilerini ilgilendiren konularda fikirlerini belirtmelerine ve görüşlerini açıkça ifade etmelerine, STÖ'lerin çocuklarla ilgili tüm çalışmalarının her aşamasına katılma olanağı sağlayarak, çocuk katılımını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu kılavuz, çocuk katılımı konusunda örgütsel gelişim sağlamaya çalışan STÖ'ler ve bu STÖ'lerin konuyla ilgili sorumluları için hazırlanmıştır.

Kılavuzda çocuğun bir birey olarak ve çocukların bir grup olarak sahip olduğu hakların ve bu hakların parçalarından olan katılım haklarının ne olduğu, hakların pratikte veya uygulamada ne anlama geldiği, STÖ'lerin bu süreçte nelere dikkat etmeleri gerektiği, hangi mekanizmaları ve/veya faaliyetleri uygulayabilecekleri, bunları yaparken başarılı olup olunmadığını nasıl anlayacaklarına dair yönlendirici ve destekleyici bilgiler bulunmaktadır.

Kılavuz, 24 STÖ'nün ve 7 çocuğun katılımıyla gerçekleşen toplamda 6 güne yayılan 2 günlük yetişkin ve 1 günlük çocuk ve genç ile gerçekleştirilen çevrimiçi eğitimin materyallerinden, eğitim sürecinde paylaşılan bilgi ve deneyimlerden, eğitimi gerçekleştiren iki uzmanın sahada çocuklarla ve STÖ'lerle gerçekleştirdiği son yirmi yılı içeren deneyim ve temel yazılı kaynaklar kullanılarak geliştirilmiştir.

TEMEL KAVRAMLAR

Çocuk:

Toplumda genelde ergenlik öncesi için ya çok romantik bir algıyla kırılğan, korunması gereken, birey olma yolunda fakat özerk bir birey olarak görülmemeyen, daha "olmamış" masum canlı, ya da ergenlikle birlikte olumsuz, masumiyetini kaybetmiş, yaramaz, doğru-yanlış bilmeyen, kendini riske atan, yalan söyleyen, suç işlemeye meyilli, o nedenle de zapturapt altında tutulması gerekli daha "olmamış" canlı.

Aslında, sosyal bir olgu, toplumlara, zamana ve kişilere göre değişiyor çocuk tanımı. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) ve bunu uygulamayı kabul etmiş Türkiye Cumhuriyeti hukuk sisteminde çocuk tanımı 18 yaşındaki ve 18 yaşının altındaki tüm bireyleri içermektedir.

Çocukluk:

Fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişme açısından insan hayatında sadece bir kere yaşanabilen ve eğer gerekli önem verilmezse geri dönüşü olmayan hasarlara sebep olan özel bir dönemi işaret eder.

Bu özel dönem, çocukların insan haklarında özel koruma önlemleri alınması gereğini ve özel bakım hizmetleri sağlanması gerekliliğini ortaya koyar.

Ne kadar çocuk varsa, değişik şekilde yaşanan o kadar da çocukluk var – biyolojik olarak da. Ancak ortak özellikler de var: temel gelişimsel, bilişsel, ruhsal/duygusal, fiziksel, sosyal, kültürel, zihinsel ihtiyaçlarına dayanan insan hakları var.

Çocuk gelişimi:

Bireyin yaşam boyunca geçirdiği biyolojik, bedensel, psiko-sosyal ve bilişsel özelliklerinde meydana gelen ve belli ölçülerde kalıcı olan değişimlerdir.

Çocuğun Gelişen Kapasitesi:

ÇHS ile uluslararası hukukta yeni bir yorum olarak tanımlanmış bu prensibe göre çocuklar yeterliliklere sahip oldukça, buna uygun olarak, kendi hayatlarını etkileyen kararlar konusunda daha fazla sorumluluk alma kapasitesine sahip olurlar ve başkaları tarafından daha az yönlendirmeye ihtiyaç duyarlar. Sözleşme, çocuğun yeterlilikleri konusunda yaşların geleneksel olgunluk düzeyini belirleme kullanımının dışına çıkarak, çocukların farklı çevrelerde, farklı kültürlerde farklı hayat tecrübeleri ile karşılaştıklarında yeterliliklerini farklı yaşlarda kazandıkları gerçeğine saygı duyar. Aynı zamanda farklı hak alanlarında çocukların yeterliliklerinde farklı olduğu gerçeğine de yer verir.

Bu sebeple çocukların kendi durumlarına bağlı olarak, değişen düzeylerde koruma, katılım ve bağımsız olarak karar alma fırsatlarına ihtiyaçları vardır. Bu nedenle, anne-babalara ya da çocuğun diğer yasal vasilerine, çocukların haklarının gerçekleştirilmesine yönelik ve çocukların gelişen kapasiteleri ile uyumlu şekilde çocukların kendi haklarını kullanabilmelerine yardım etme hakları verilmiştir. Çocukların gelişimi, yeterlilikleri ve ortaya çıkan kişisel otonomileri Sözleşme'de yer alan hakların hayata geçirilmesi ile geliştirilir.

Yani, Çocuğun gelişen kapasitesi prensibi çocukların haklarını kapasiteleri doğrultusunda belirten ve hakların kullanılmasını yetişkinlerden, yeterlilikleri düzeyinde çocuklara doğru aktaran, çocukların karar alma mekanizmalarına katılımı için özgürleştiren bir kavramdır.

Bununla birlikte, çocuğu koruyucu bir denge getirir, çocukların görelî olarak az deneyime sahip olmaları dolayısı ile "gelişmemiş" kapasitelerinin bulunduğunu, bu sebeple hem anne-babaları hem de Devlet tarafından, kendilerine zarar verebilecek faaliyetlere katılımlarından korunmaları gerektiğini belirtir.

ÇHS ile uluslararası hukukta yeni bir yorum olarak tanımlanmış bu prensibe göre çocuklar yeterliliklere sahip oldukça, buna uygun olarak, kendi hayatlarını etkileyen kararlar konusunda daha fazla sorumluluk alma kapasitesine sahip olurlar ve başkaları tarafından daha az yönlendirmeye ihtiyaç duyarlar. [2]

[2] G Van Beuren. (1995) The International Law on the Rights of the Child. Save the Children and Martinus Nijhoff. Dordrecht.

TEMEL KAVRAMLAR

Hak:

Tarafsız ve eşit, yani adil bir şekilde sahip olunan özgürlüklerdir. Bu özgürlüklerin korunması anayasa ve kanunlar aracılığıyla kişilere tanınmıştır. Haklar evrensel, yani herkes içindir. Haklar yasal yükümlülük ve sorumluluklar içerir.

Yani kişi, devletten ya da diğer kişilerden hakkının yerine getirilmesini isteyebilir/talep edebilir.

Örneğin, çocukların okul ya da STÖ'ler gibi onlara hizmet eden yönetim birimlerinin yönetiminde söz sahibi olmaları bir haktır ve bu hakkı yerine getirmedeki sorumlu, kamu idaresi yani devlettir.

İnsan Hakları:

İnsanca yaşamamız için sahip olduğumuz, yokluğunda insanlık onuruna yakışır bir hayat süremeyeceğimiz haklardır. Bu haklar, temel ihtiyaçlara dayanır.

Örneğin, düşüncelerimizi özgürce ifade etmek, toplanıp ortak hareket etmek, göç etmek, hayatımız tehlikedeyken güvenli bir yere kaçıp sığınmak, vücudumuzun ihtiyaç duyduğu gıdayı almak; hem vücudumuz hem de sağlığımız için hijyen kaynaklarından olan suya erişime sahip olmak; hayatta kalmak için su kaynaklarına, nefes alabilmek için temiz havaya sahip olmak; fiziksel, bilişsel, psikolojik, sosyal gelişim için sömürüden, istismardan, ihmalkâr davranıştan korunmak temel ihtiyaçlardandır.

Bu temel ihtiyaçlar, anayasal ve yasal koruma altındadır. Yaşları, cinsiyetleri, ırkları, dili, inancı ne olursa olsun tüm insanlar eşit haklara sahiptir. İnsan haklarına saygılı bir ortamı yaratmak da devletlerin ve tüm toplumun görevidir.

İFADE
ÖZGÜRLÜĞÜ

TEMİZ
HAVA

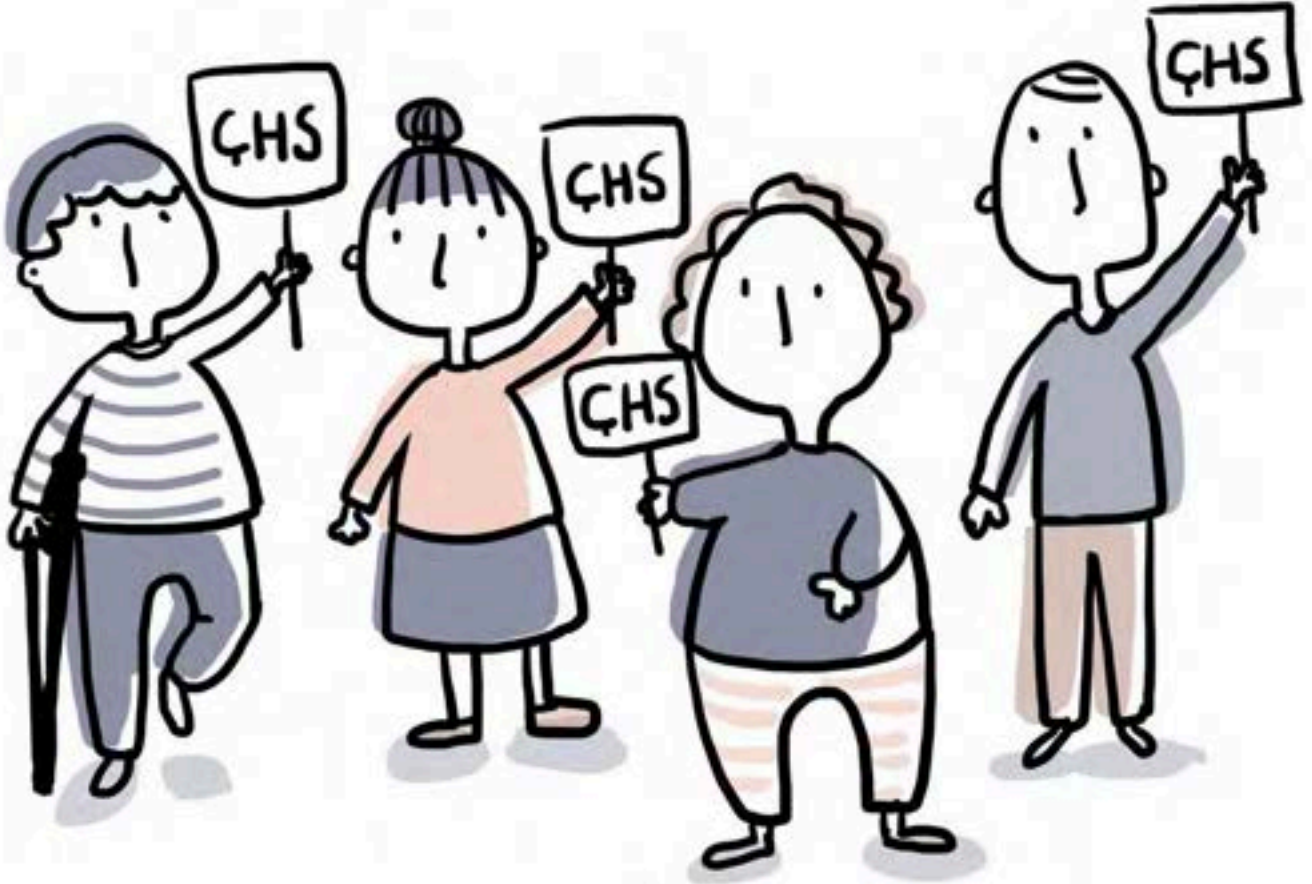
GÜVENLİK

EŞİTLİK

Çocuk Hakları:

ÇHS, çocukların insan haklarını tanımlar. Çocuklar gelişme halindeki fiziksel ve bilişsel durumlarından dolayı ihmal ve istismara karşı yetişkinlere göre daha savunmasızlardır. Bu nedenle onların daha ayrıcalıklı haklarla korunmaya ihtiyaçları vardır. Çocukların daha iyi korunmalarını sağlamak için 1979-1989 yılları arasında, **Birleşmiş Milletler (BM)** çatısı altında, Türkiye de dahil olmak üzere dünyadaki tüm devletler bir araya gelerek tüm kültürlerde ve tüm inançlarda kabul edilen çocukların temel ihtiyaçlarına ve bilimsel kanıta dayanan Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi hazırlamış ve bunun sonucunda ülkeler, bu antlaşmayı ülkelerinde yasa olarak kabul etmeye davet edilmiştir. Şu anda Türkiye dahil 196 ülke ÇHS'yi ülkelerinde yasallaştırarak, tüm çocukların özel ve vazgeçilmez haklara sahip olduğunu kabul etmiştir.

ÇHS, 18 yaşın bitimine kadar her bireyi çocuk olarak tanımlar (Madde 1). ÇHS'de, çocukların haklarını koruyan, özgürlüklerini güvence altına alan 41 madde bulunmaktadır. Bunun yanında ÇHS, devletlerin çocuk haklarına saygı göstermesi, çocukları koruması ve haklarını hayata geçirecek ortamı yaratmakta onlara destek olması için **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ni (BMÇHK)** de içeren bir hesap verebilirlik sistemi oluşturmuştur.

Aşağıdaki 5 şemsiye hak, Çocuk Hakları Komitesi tarafından sözleşmede yer alan tüm diğer haklar uygulanırken dikkat edilmesi gereken haklar olarak kabul edilmiştir.

- Ayrımcılık yasağı (Madde 2)
- Çocuğun yüksek yararı (Madde 3)
- Yaşama, hayatta kalma ve gelişme (Madde 6)
- Katılım (Madde 5, 12-17)
- Kaynaklar ve uygulama (Madde 4, 42, 44/6)

ÇHS'nin Kapsamı

Hizmet Sağlanması Hakkı:

Kaynaklar, beceriler, çocuklar için gereken yaşam standardını, sağlık bakımını, ücretsiz eğitimi, yasal ve sosyal servisleri içerir.

Korunma Hakkı:

Çocukların ayrımcılıktan, sömürüden, istismardan, ihmalden, zorbalıktan, kaçırılmaktan vb. korunmasını ve çocuk adalet sisteminde güvende olmalarını içerir.

Katılım Hakkı:

Çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini, demokratik karar alma süreçlerinin her düzeyinde (STÖ'lerin tüm karar alma mekanizmaları da dahil) fikirlerinin değerlendirilmesini, bilgilendirilmeyi ve sosyal hayata katılımı içerir.

Çocuk haklarına dair sözleşme 54 maddeden oluşan bir yasa:

1. Uygulamaya yönelik genel önlemler (maddeler 4, 42, 44.6)
2. Çocuğun tanımı (madde 1)
3. Genel ilkeler (maddeler 2, 3, 6, 12)
4. Medeni haklar ve özgürlükler (maddeler 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 39)
5. Çocuklara yönelik şiddet (maddeler 19, 39, 24(3), 37(a), 28(2), 34)
6. Aile ortamı ve alternatif bakım (maddeler 9, 10, 11, 18, 20, 21, 25)
7. Engellilik, temel sağlık ve refah (maddeler 23, 6(2), 24, 26, 18(3), 27 (1-3), 33)
8. Eğitim, boş zaman ve kültürel etkinlikler (maddeler 28, 29, 30, 31)
9. Özel koruma önlemleri (maddeler 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40)

3 Ek Protokol - Türkiye hepsini onayladı ve kabul etti.

1. Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Pornografisi ile İlgili İsteğe Bağlı Protokol
2. Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları ile İlgili İsteğe Bağlı Protokol
3. İletişim Prosedürü ile İlgili İsteğe Bağlı Protokol

TEMEL KAVRAMLAR

Katılım Hakları

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) yasal anlamda, çocukların ve gençlerin kendilerini etkileyecek olan her kararda söz hakkına sahip olduklarını belirtmektedir.

Sözleşme dünyanın her yerinde aynı anlamı ifade eder. Şemsiye hak olarak da adlandırılabilir. Başlıca beş temel hak devletlerin sözleşmeyi uygulamasını yönlendirir:

Ayrım gözetmeme (ÇHS madde 2); **çocuğun yüksek yararı** (ÇHS madde 3); **hakların uygulanması** (ÇHS madde 4, 42, 44/6); **yaşama, hayatta kalma ve gelişme** (ÇHS madde 6) ve **katılım** (ÇHS madde 5, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 29, 31, 40, 42).

Katılım hakları, çocukların kendi görüşlerinin ve yetişkinlerin görüşlerinin nasıl dikkate alındığını ve süreçlerin sonucunu nasıl şekillendirdiğini öğrenebildikleri, çocuklar ve yetişkinler arasında bilgi paylaşımı ve diyalog dahil olmak üzere devam eden süreçleri tanımlamak için günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Çocukların katılım hakları ile ilgili son 20 yıldır birçok çalışma yapılmış, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (BMÇHK) yüzlerce ülke raporu incelemiştir. Bu çalışmalar ve incelemeler sonucunda çocuk katılımı şu şekilde tanımlanmaktadır:

'Çocuk katılımı, değişik düzeylerde kendilerini etkileyen karar alma süreçlerine çocukların düzenli ve sürekli bir şekilde görüş bildirmesi, düşünce, planlama, izleme ve değerlendirme de dahil tüm süreçleri etkileyebilmesi, bu görüşler kullanılarak yasaların, politikaların, uygulamaların hayata geçirilmesidir.'

Bu süreç aşağıda sıralanan koşulların yerine getirilmesini gerektirir:

- Çocuk ve yetişkinler arasında karşılıklı saygı ve güç paylaşımı esasına dayalı kesilmeyen diyalog ve bilgi paylaşımı;
- Çocuklara hem süreci hem de sonuçları etkileyebileceği güç ve yetkinin tanınması;
- Çocukların gelişen kapasitelerine, tecrübelerine, ilgilerine saygı duyulması;
- Farklı yaş grubundaki ve engellilik durumundaki çocukların kendilerini farklı şekillerde ifade edebileceği, tüm çocukların katılım hakkı olduğu görüşünün benimsenmesi;
- Çocukların deneyimlemekte oldukları çocukluğun uzmanları olduklarının unutulmaması.

Yani, çocukların katılım hakkından bahsettiğimizde, kısa dönemli, izole ve kendiliğinden oluşmuş küçük iyi örneklerden değil; yasalar ile korunan, politikalar ile uzun vadeli planlanan, programlar ile günlük hayatın bir parçası olması gereken bir yükümlülüğten bahsediyoruz.

Çocuk katılımı çocukların birey oluşunu ve otonomilerini/kendilerini temsil etme yetkilerini/haklarını ilgilendiren bir süreç olduğu için, çocukların gelişen kapasitelerini gözetenek onlara katılım ortamları yaratılmalıdır.

Bu katılım ortamları, çocukların görüşlerini özgürce ifade edebilmeleri ve dinlenmeleri için değişik çocuk gruplarına (gelişim düzeyleri ve ihtiyaçları, engellilik, değişik dil ve kültürel ihtiyaçları düşünülerek) uygun olacak şekilde yaratılmalıdır.

Katılım temel bir hak olduğu ve demokrasinin de temelini oluşturduğu için, bu hakların kamu yönetiminin her alanında hissedilmesi ve uygulanması çocuklar tarafından kullanılmasını da mümkün kılacaktır.

Katılım hakları genellikle ÇHS Madde 12 içinde irdelenirken, birden çok hakkın birlikte düşünülerek adlandırıldığı bir hak türüdür.

- **ÇHS Madde 5**, çocuğun gelişen kapasitesiyle kendi hakkını kullanması ve kendisinden sorumlu yetişkinlerin çocuk üzerindeki yönlendiriciliğini yavaş ve kademeli olarak çocuğa devretmesi,
- **ÇHS Madde 9**, ebeveynlerinden ayrıldığında dinlenme hakkı,
- **ÇHS Madde 12**, çocuğun söyleyeceklerinin ve düşüncelerinin dinlenmesi, duyulması ve fikrine gereken değer/ağırlığın verilmesi, kendini ilgilendiren kararlara katılması,
- **ÇHS Madde 13**, ifade özgürlüğü,
- **ÇHS Madde 14**, düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü,
- **ÇHS Madde 15**, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü,
- **ÇHS Madde 16**, özel hayata saygı,
- **ÇHS Madde 17**, doğru, zamanında ve çocuğun anlayabileceği şekilde hazırlanmış olan bilgiye erişim hakkı,
- **ÇHS Madde 23**, engelli çocukların günlük yaşama katılım hakkı,
- **ÇHS Madde 29**, katılım, demokrasi ve insan hakları eğitimi hakkı,
- **ÇHS Madde 31**, oynama ve kendine ait zaman hakkı,
- **ÇHS Madde 40**, cezai ve idari adli işlemlerde temsil hakkı ve özgürlüğünden mahrum olduğunda adli yardım hakkı,
- **ÇHS Madde 42**, ÇHS'yi bilme hakkı

Çocuk katılımı ne değildir?

- Çocuklar adına yetişkinlerin karar vermesi ve bu kararların çocuklar tarafından uygulanması değildir!
- Yetişkinlerce hazırlanan metinlerin çocuklarca okunması veya yetişkinler adına yetişkinlerin verdiği metinlerin çocuklara okutturulması değildir!
- Çocuklarla birlikte bir faaliyetin yapılıp bitirilmesi değildir!
- Bir-iki çocuğun otorite pozisyonunda tutulması ve kendi yaşlılarına öğretmen gibi davranmaları değildir.

Çocuk Katılımı Faaliyetleri için Lundy Modeli

Katılım şekilleri

Danışma: Çocukların kendilerini etkileyen kararları ve eylemleri etkileyebilmesi için verebilecekleri bilgi, deneyim, görüş ve endişeye sahip olduğunu kabul eder. Bu nedenle çocuklara kendilerini ilgilendirecek konularda düzenli olarak danışılır.

Ortaklık: Hizmetlerin tasarımı ve sunumunda çocukların yetişkinlerle birlikte çalışabilecekleri ortamlar sağlar.

Çocuklar tarafından başlatılan çalışmalar: Çocukların kendi endişelerini ve ilgi alanlarını belirlemeleri ve takip etmeleri için alan yaratır.

STÖ'ler İçin Temel Katılım Yöntemleri

Danışma: STÖ'nün bir alanda yaptığı planlar, faaliyetler ya da yaşadıkları ile ilgili çocuklara ne istediklerini sorması.

Projelere Katılım: Bir grup çocuğun hedef kitle olduğu bir çalışmada, çocukların beklentileri doğrultusunda faaliyetlerin planlanması ve faaliyetlerin yönetiminde rol almalarının sağlanması.

Örneğin, Ceza infaz kurumlarındaki çocuklar için yapılacak bir çalışmada onların beklentileri doğrultusunda faaliyetlerin planlanması ve faaliyetlerin yönetiminde rol almalarının sağlanması.

Yönetimi Paylaşma: STÖ iç karar alma toplantılarına çocukların katılımının sağlanması.

ÇOCUK KATILIMI FAALİYETLERİNDE TEMEL PRENSİPLER

Çocuk veya çocukların dinlenildiği ve katıldığı tüm süreçler şu nitelikleri taşımalıdır; (ÇHS Çocuk Katılımı Genel Yorumu'ndan alınmış ve uyarlanmıştır):

1. Şeffaf ve bilgilendirici – Çocuklara görüşlerini özgürce ifade etme ve görüşlerine gerekli ağırlığın verilmesi hakları ve bunun nasıl gerçekleşeceği, kapsamı, amacı ve potansiyel etkisi konusunda tam, erişilebilir, çeşitliliğe duyarlı ve yaşlarına uygun bilgi sağlanmalıdır.

2. Gönüllü – Çocuklar hiçbir zaman dilekleri dışında görüşlerini ifade etmeye zorlanmamalı ve istedikleri aşamada bu katılımalarını durdurabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir; katılıma gönüllü olabilmeleri için ayrıca,

- I. konu hakkında bilgilendirilmeleri,
- II. kendilerine söz hakkı tanınması,
- III. beklentilerinin dikkate alınması,
- IV. kendi istekleriyle görev almaları ve sorumluluk paylaşmaları,
- V. gerektiğinde yetişkinlerden yardım alabilmeleri,
- VI. kendilerine saygı duyulması,
- VII. kendi iradeleriyle kararlar alabilmeleri gerekir.

3. Saygılı – Çocuklara görüşlerini bildirmeleri veya faaliyet başlatmaları için fırsatlar sağlanmalı, görüşleri saygı ile karşılanmalıdır. Çocuklarla çalışan yetişkinler, çocukların katılımının iyi örneklerini kabul etmeli, onlara saygı göstermeli ve bunlardan yararlanmalıdır.

Ayrıca, yetişkinlerin çocukların yaşamlarının sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel bağlamını anlamaya ihtiyacı vardır. Çocuklar için ve çocuklarla birlikte çalışan kişiler ve kuruluşlar ayrıca çocukların kamusal etkinliklere katılımı ile ilgili görüşlerine saygı göstermelidir.

4. İlgili – Çocukların görüşlerini ifade etme hakkı olduğu konular çocukların yaşamları ile gerçekten ilgili olmalıdır ve bilgi, beceri ve kabiliyetlerini kullanmalarına olanak vermelidir. Bunun yanında, çocukların kendilerinin ilgili ve önemli gördükleri konuları vurgulamaları ve ele almalarına olanak sağlanmalıdır.

5. Çocuk dostu – Ortamlar ve çalışma yöntemleri, çocukların kapasitelerine uyarlanmalıdır. Çocukların yeterince hazırlanmasını ve onların görüşlerini katmak için gerekli güvene ve fırsata sahip olmalarını sağlamak için yeterli zaman ve kaynak sağlanmalıdır.

Çocukların yaşlarına ve gelişen kapasitelerine göre farklı düzeylerde destek ve katılım biçimlerine ihtiyaç duyacağı hususu dikkate alınmalıdır.

Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri faaliyetleri oyunlaştırılmış etkinliklere dönüştürmek ya da o şekilde tasarlamaktır. Oyunlaştırılmış etkinlikler özellikle çocuklar için kalıcı öğrenme sürecinin araçlarıdır. Etkinlikler sırasında takım oluşturulur. Grup çalışması ya da faaliyetler sonunda kazanılan küçük bir zafer, çocuğun kendine güvenini artırabilir. Oyun oynamak, sosyal becerilerin gelişmesini sağlar.

Etkinlikler sırasında kişiler arasındaki farklılıklar ortaya çıkar ve herkes diğer katılımcılar hakkında fikir sahibi olur, onların görüşlerinden yararlanır, yeni şeyler öğrenir.

ÇHS 31.maddesi de çocuğun oyun oynama hakkına sahip olduğundan ve diğer haklar gibi oyun oynama hakkında da çocuğa eşit fırsatlar sağlanması gerektiğinden bahseder. Bu nedenle faaliyetlerimizde her zaman 31.maddeyi düşünmemiz ve programımızı oyunları da içerecek şekilde düzenlememiz gerekmektedir. Yetişkinler ve özellikle çocuklar oynayarak daha kolay öğrenebildikleri için oyun yöntemi, insan hakları eğitimlerinde de sıklıkla kullanılan ve kullanılması önerilen bir yöntemdir.

6. Kapsayıcı – Katılım kapsayıcı olmalı, mevcut ayrımcılık kalıplarından kaçınılarak -hem kız hem oğlan- dışlanmış tüm çocuklar için katılım fırsatları teşvik edilmelidir. Çocuklar homojen bir grup değildir; katılımın herhangi bir gerekçeyle herhangi bir ayırım yapılmadan herkes için fırsat eşitliği öngörmesi gerekir. Ayrıca oluşturulacak programların, tüm topluluklardan çocuklar için kültürel olarak da duyarlı olmasının sağlanması gerekir.

7. Eğitim ile desteklenmiş – Yetişkinler çocuklarla ortaklaşa çalışmak ve çocukların gelişen kapasitelerine uygun olarak çocukların katılımını etkin bir şekilde kolaylaştırmak için hazırlık, beceri ve desteğe ihtiyaç duyar. Çocuklar kendileri faaliyet yapabilsinler ya da diğer çocukların katılımını daha bilinçli sağlayabilsinler diye, etkin katılımın nasıl destekleneceği konusunda eğitmen ve kolaylaştırıcı olarak eğitilebilir ve sürece dahil edilebilirler; örneğin, hakları ile ilgili etkin katılım farkındalığı ve toplantı organizasyonu eğitimi, kaynak geliştirme, medya ile ilişkiler, topluluk önünde konuşma veya savunuculuk alanlarındaki becerilerini güçlendirmek için kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyarlar.

8. Güvenli ve riske karşı duyarlı – Belli durumlarda, görüşlerin ifade edilmesi riskler içerebilir. Yetişkinlerin birlikte çalıştıkları çocuklara karşı sorumluluğu vardır ve çocukların şiddet, sömürü veya katılımlarının başka herhangi bir olumsuz sonucu ile ilgili risklerini asgariye indirmek için her tedbiri almalıdırlar. Uygun koruma sağlamak için gerekli eylemler, bazı çocuk gruplarının karşı karşıya olduğu belirli riskleri ve yardım alırken yüz yüze kaldıkları ekstra engelleri kabul eden açık bir çocuk koruma stratejisi kapsamında geliştirilmelidir. Çocuklar zarardan korunma haklarından haberdar olmalıdır ve ihtiyaç duyduklarında yardım için nereye gideceklerini bilmelidir. Katılımın değerini artırmak, katılımın sağlayacağı faydaların anlaşılmasını sağlamak ve aksi halde çocukların maruz kalabileceği riskleri asgariye indirmek için aileler ve topluluklar ile birlikte çalışmaya yatırım yapılması önemlidir.

9. Hesap verebilir – Takip ve değerlendirmede devamlılık çok önemlidir. Örneğin, her türlü araştırma ve istişare sürecinde, çocuklar görüşlerinin nasıl yorumlandığına ve kullanıldığına ilişkin olarak bilgilendirilmeli ve gerektiğinde kendilerine bulguların analizine itiraz etme ve etkileme fırsatı verilmelidir. Ayrıca, çocukların katılımlarının elde edilen sonuçları nasıl etkilediği konusunda açık geri bildirim alma hakkı vardır. Uygun şartlar sağlanarak, çocuklara takip süreçlerine ve faaliyetlerine katılma fırsatı verilmelidir. Çocukların katılımının mümkün olduğu durumlarda çocuklar ile birlikte izleme ve değerlendirme çalışmaları da yapmak gerekir.

ÇOCUK KATILIMI FAALİYETLERİNDE ATILACAK ADIMLAR

Çocuğun katılım hakkını kendi bünyesinde uygulamak isteyen bir STÖ'nün, çocuk katılımını kendi başına bir faaliyet olarak görmemesi gerektiği, temel kavram ve prensipler bölümünde kısaca açıklandı. Çocuk katılımının temel bir hak olması nedeniyle çocuk katılımının STÖ işleyişinin bir parçası olarak görülmesi gerekiyor. Bu nedenle, çocuk katılımını sağlamak için her faaliyette her çalışmada öncelikle olması/atılması gereken beş temel adım vardır. **Ayrımcılık yapmama ilkesine her adımda özellikle dikkat edilmelidir.**

(ÇHS Çocuk Katılımı Genel Yorumundan uyarlanmıştır):

1. Hazırlık: Hâlihazırda çalıştığınız ve/veya hizmet verdiğiniz çocuklar ya da bir çocuk grubu var ise, bu çocuklarla çocuk katılımı çalışması yapabilirsiniz.

Çocuk hakları ve katılımı eğitimleri hem hazırlık hem de çocukların görüşünü alma aşamaları için kullanılabilir bir faaliyet/uygulama olduğu gibi, STÖ çalışanlarının ve kamuoyunun bilgilendirilmesi amacıyla da kullanılabilir. STÖ bünyesinde veya işbirliği yapılan kamu, özel veya diğer sivil toplum örgütleri ile bu konuda deneyimli bir eğitmenin/uzmanın desteğinden yararlanılması önerilir.

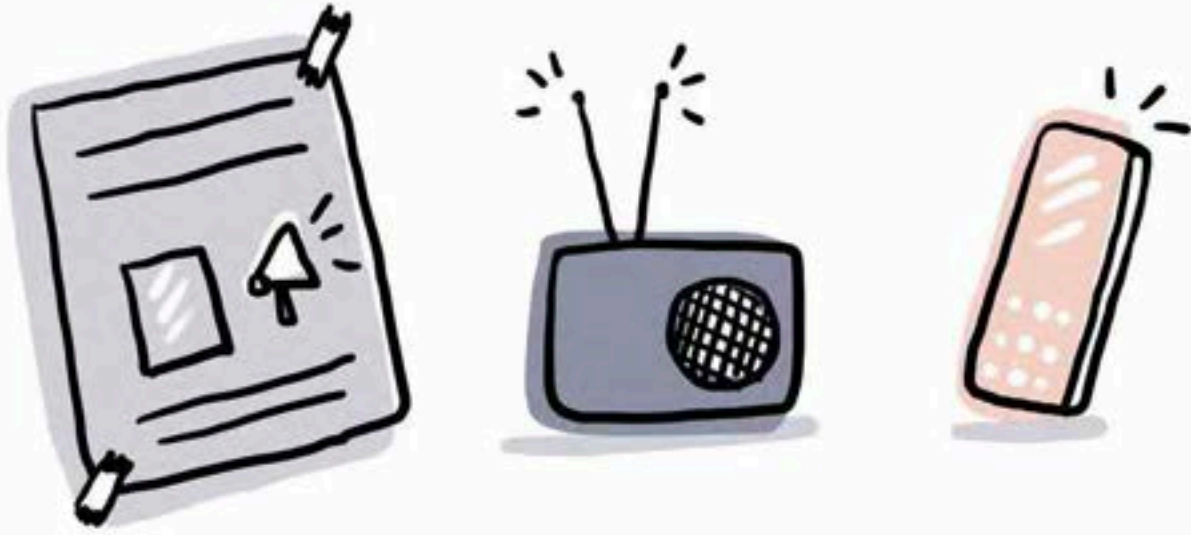
Eğitimlerin yanı sıra, çocuk katılımı politikası oluşturularak bunun STÖ yönetim kurulu ve genel kurulunda kabulü iyi bir başlangıç olabilir. Bu adımı STÖ'nün ilk adımlarından biri olarak görebiliriz. Bu kabul ile sonraki çalışmaların yapılması kolaylaşacak, çocuk katılımı STÖ için resmi bir altyapıya kavuşmuş olacaktır. STÖ başkanı, yönetim kurulu ve tüm üyelerinin kabul ve desteği bu aşamada çok önemlidir. Bu adım aynı zamanda çocuk katılımının STÖ yönetiminin parçası olması için tabanı oluşturacak hazırlık aşamalarından da biridir.

Bu politika metninin hazırlanmasında çocuklara ulaşmak için çocuklarla çalışan, çocuklara ulaşmanızı kolaylaştıracak diğer STÖ'ler ve ilgili kurumlar ile işbirliği yapabilir, diğer STÖ'lerin duyuru panolarını, radyoları, yerel gazeteleri, yerel televizyonları, okulları ve çocuk bakım merkezlerini, kısaca yerleşim yerinizde çocukların bulunduğu her yeri bilgilendirme amaçlı kullanabilir ve bu şekilde çocuklara ulaşabilirsiniz.

Bilgilendirme çocuk katılımının en temel hazırlık aşamalarındandır. Hem yetişkinlerin hem çocukların çocuk katılımına hazır olması gerekir. Aksi takdirde çocukların zarar görme riski vardır. Bu riski azaltmak için çocuklarla birlikte bir çocuk koruma politikası geliştirmeniz de iyi olur.

Tüm çocuk katılımı çalışmalarında birden fazla farklı düzeylerde etkileşime olanak verecek yöntemler kullanmaya çalışın: **posterler, broşürler, radyo, televizyon, çevrimiçi araçlar ve sosyal medya, bilgilendirme etkinlikleri ve toplantıları...**

Çocuklara ulaşmak için ya da katılımlarını sağlayacak bilgileri paylaşmak için hazırlayacağınız malzemeleri, araçları ve çalışmalarını farklı gelişim düzeyinde olan çocuklar ve farklı engel grubundan çocuklara uygun şekilde hazırlamalısınız. Hangi faaliyetlere nasıl katılabilecekleri, ne kadar etkili olabilecekleri, sonrasında nasıl geri bildirim verileceği bilgilerini de yazmayı unutmayın.

Çocuğu dinlemekle sorumlu olanlar çocuğun yaşamını etkileyen tüm meselelerde, STÖ'nün alacağı her türlü idari karar verme sürecinde ve ifade ettiği görüşlerin sonuçları üzerinde olacak etkisi hakkında görüşünü ifade etme hakkına sahip olduğunu çocuğa aktarmalıdır.

Ayrıca, çocuk, doğrudan veya bir etkinlik vasıtasıyla iletişim kurma seçeneği hakkında da bilgi almalıdır. Çocuk, bu seçiminin olası sonuçlarının bilincinde olmalıdır. STÖ yetkililerinin/görevlilerinin, çocuğun görüşünün nasıl, ne zaman ve nerede alınacağı, başka kimlerin kararda etkili olacağı ile ilgili açıklamalar yaparak çocuğu, katılımı öncesi yeterli olacak şekilde hazırlamalıdır ve bu hususta çocuğun görüşlerini dikkate almalıdır.

2. Görüşün Alınması: Çocuğun katılım hakkını kullandığı bağlam, fırsat verici ve teşvik edici olmalıdır. Böylelikle çocuk, onu dinleyen sorumlu kişinin kendini dinlemeye ve ifade ettiği şeyi ciddi biçimde dikkate almaya istekli olduğundan emin olabilmelidir. Çocuğun görüşlerini dinleyecek kişi, çocuğu etkileyen meselelerden bizzat haberdar olan, STÖ'de karar verici bir kişi veya bir uzman olabilir.

Çocuğun özel hayatına saygı gösterilmeli, çocuk istemedikçe çocuğun kişisel bilgileri ve verdiği diğer bilgiler paylaşılmamalıdır. Ayrıca, çocuğun fiziksel ve duygusal güvenliği korunmalıdır, fikirlerini beyan ettiği için çocuk şiddet tehdidi ile karşılaşmamalıdır.

Türkiye'de STÖ'ler tarafından çok fazla ve yöntemsel hatalar içeren bir şekilde kullanılan çocuklardan bilgi almak, çocukların görüşlerine başvurmak için anket uygulama, çocuklar yeterli bilgiyi edinmeden yapıldığında, tek başına etkili bir yöntem değildir ve çocuğun katılım haklarının önünde bir engel oluşturabilir.

STÖ çocuk web sitesi/sosyal medya sayfası oluşturmayı bu aşamada düşünebilirsiniz. Bu alan, STÖ'nün halihazırdaki web sitesinin alt sayfalarından biri de olabilir. Bunun yerine ya da STÖ **çocuk web sitesinin** yanında çocukların çoğunlukla kullandıkları sosyal medya mecralarında sayfa ya da sayfalar açabilirsiniz. STÖ'nüzün web sitesinin ana sayfasında görünür bir şekilde çocuk sitesine ve/veya **çocuk sosyal medya hesaplarına** bağlantı verebilirsiniz.

Pek çok çocuğun pek çok yetişkinden daha yetkin bir şekilde bilişim teknolojisine hâkim olduğu ve bu konuda çok deneyimli oldukları düşünüldüğünde, çocuk web sayfasını gönüllü çocuklarla yaratmak, sizin yol göstericiliğinizde onların yönetmesini sağlamak uygun bir yöntem olabilir.

Bu çevrimiçi araçlar aracılığıyla, çocuklarla onların işine yarayacak STÖ'nün yapısı, işleyişi, verdiği hizmetler, projeler ve faaliyetler ile ilgili bilgi paylaşabilir. Çocuklardan STÖ'nün yapısı, işleyişi, verdiği hizmetler konusunda öneri ve şikayetleri toplayıp; STÖ'nün yapısı, işleyişi, verdiği hizmetlerin çocuklara daha yararlı olmasını ve daha çocuk dostu olmasını sağlayabilirsiniz.

Gönüllü çocuklardan oluşan bir gruba iletişim ve gazetecilik konusunda bilgilendirme yaptıktan sonra **çocuk gazeteciler** grubunun STÖ hizmetleri ve şehirdeki/ülkedeki diğer konular ile ilgili haftalık/aylık gazete/dergi çıkarmasına destek olabilirsiniz.

STÖ'nüzün bulunduğu yerde **mahalli çocuk grupları/kulüpleri** kurulmasına katkı verebilir, bu çocuk gruplarıyla düzenli çalışabilirsiniz. Görüş alma aşamasındaki faaliyetlere de **bilgilendirme kampanyasıyla** başlayabilirsiniz. Bu konuda duyuru yaptıktan ve gönüllü olan çocuk ve yetişkinlere ayrı ayrı çocuk hakları ve katılımı eğitimi sağlandıktan sonra, çocuklarla kısa süre içerisinde gerçekleşecek çok uzun sürmeyen toplantılarda o mahalledeki çocuklar ve gönüllü yetişkinlerle beraber her grup/kulüp kendi uygulama yönergesini yazılabilir. Grubun hedefi ne, hangi etkinlikler yapılacak, hangi aralıklarla nerede toplanacak, STÖ yetkilisiyle iletişim nasıl sağlanacak gibi konuları bu yönergelerde yazabilirler.

STÖ'nün tüm çocuk katılımı faaliyetlerini oluşturulan mahalli çocuk grupları/kulüpleriyle gerçekleştirmek hem yerelden çocuk katılımı yoluyla demokrasinin gelişimini destekleyecek hem de oldukça masraflı olabilen ve düzenli toplanamayan çocuk meclislerinden daha etkin olacaktır.

Yine bu grupların içindeki gönüllü çocuklardan oluşacak daha küçük bir grup ile **STÖ'nün çocuk danışma grubunu** oluşturabilirsiniz. Farklı yaş gruplarından, şehrin farklı yerlerinden, farklı durumlar yaşayan; toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat ederek; çalışmalara zaman ayırabilecek; ailesinin/kurumunun (okul, bakım kurumu vb.) destek sağladığı çocuklardan on beş-yirmi çocuğu geçmeyecek bir grup oluşturulabilir. Bu gruba eğitim ve yönlendirme desteği sağlanması gerekir. Grubun ilk çalışmaları grubun yönergesi ve çalışma planı oluşturmak olabilir. Çocuklar mahalli çocuk gruplarından gelen bilgileri, kendi bilgi ve tecrübeleriyle birleştirerek STÖ yönetimi ile düzenli toplantılar yapıp, kararlar alınmasını kolaylaştırabilirler.

STÖ yetkilileri çocukların özel hayatlarından fazla zaman almamaya özen göstermeli, toplantıları eğlenceli kılmalıdır.

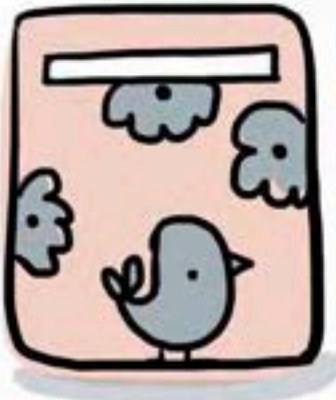
3. Çocuğun katılımının değerlendirilmesi: Çocuk kendisine sağlanan destekle kendi görüşlerini oluşturabilecek durumda olduğunda, STÖ'deki karar vericiler çocuğun katılımı sonucu ortaya çıkan ve çözülmesi gereken konularla ilgili adım atmalıdır. Bunu yaparken de bu kişiler, çocuğun görüşlerini önemli bir faktör olarak dikkate almalıdır. STÖ tarafından katılabilecekleri faaliyet ile ilgili bilgi aktarıldıktan ve diğer hazırlıklardan sonra çocuklar faaliyeti gerçekleştirmek için istek duydukları takdirde faaliyete katılmalı; "zorunlu" oldukları için faaliyete katılmamalı ya da faaliyeti gerçekleştirmemelidirler. Unutmayın, katılım çocuğun hakkıdır, isterse katılır istemezse katılmaz.

4. Çocuğun görüşlerine verilen ağırlık hakkında bilgilendirme (geri bildirim): Çocuk, kendi görüşlerine gerekli ağırlığın verilmesi gibi bir hakkı olduğunu bildiği ve bu hakkını kullandığı için, STÖ yetkilileri, çocuğu sonuç hakkında bilgilendirmeli ve görüşlerinin nasıl dikkate alındığını kendisine açıklamalıdır. Geri bildirim, çocuğun görüşlerinin sadece bir formalite olarak dinlenilmediğinin ifadesi ve ciddiye alındığının garantisidir. Geri bilgilendirmenin şekli, çocuğun kararı kabul etmesi, başka bir çözüm teklif etmesi veya alınan kararlara itiraz etmesine olanak sağlamalıdır.

5. Şikâyetler, çözümler ve telafiler: Çocuğun kendini ifade etme ve görüşlerine gerekli ağırlık verilmesi hakları göz ardı edilerek ihlal edildiğinde çocuklar için şikâyet prosedürleri ve çözümler sağlamak konusunda bir altyapıya gerek vardır. [3] Çocukların, şikâyetlerini dile getirmek için, STÖ'de çocuğun yüksek yararını gözeterek roldeki yetkili bir kişi ile konuşma olanağı olmalıdır.

Çocuklar bu kişilerin kimler olduğunu ve onlara nasıl ulaşılacaklarını bilmelidir. STÖ'nün faaliyetlerinde çocuğun katılım hakkının ihlal edilmesi halinde, çocuk, hak ihlalleri için çözüm sağlayan itiraz ve şikâyet mekanizmalarına erişebilmelidir. Şikâyet mekanizmaları, çocukların kullanması halinde onların şiddet veya ceza riskine maruz kalmayacaklarından emin olacakları şekilde güvenilir olmalıdır.

Çocuklar için bir destek hattı, bir telefon ya da çocuk ve gençlerin daha çok kullanmayı tercih ettikleri SMS, mesajlaşma ve sohbet araçları üzerinden gerçekleştirilebilir. Örneğin, çocuk ve yetişkin gönüllülerin de olduğu bir ekip ile destek masası oluşturarak bunu yapabilirsiniz. Burada çocuğun bilgi güvenliği ve gizliliğine azami özen gösterilmelidir. Toplamda kaç çocuğun aradığı, bu çocukların cinsiyeti, neden aradıkları gibi bilgileri genel olarak hesap verebilirlik, sonraki planlamalarda yol gösterici bilgi gibi çocuklara verilen hizmetleri güçlendirmek/iyileştirmek için, yani çocukların yararına paylaşabilirsiniz. Şikâyet hattının/mekanizmasının amacını çocuklarla birlikte belirleyebilirsiniz.

Çocuklar için istek ve şikâyet kutuları düşünebilirsiniz. Bunu, çocuklarla tasarlayabilir, kutuların ayda bir çocuklarla birlikte boşaltıp, kutularda toplanan bilgileri kullanarak küçük bir raporlar da hazırlayabilirsiniz. Toplanan şikâyetlere, çocuklar ve STÖ üyelerinin katılacağı toplantılarda beraber çözüm üretebilirsiniz.

[3] Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin uygulanması ile ilgili genel tedbirler hakkında Komite'nin 5 numaralı Genel Yorum'u (2003), paragraf 24.

ÇOCUK KATILIMININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuk katılımı çalışmalarında, izleme ve değerlendirme çerçevesinin oluşturulması çocukların katılım haklarına dair yükümlüğümüzü gerçekten gerçekleştirip gerçekleştirmediğimizi, nerelerde STÖ'nün kendini geliştirmesi gerektiğini, hangi kaynaklara ihtiyaç duyduğumuzu görebilmemiz için önemli bir adımdır.

Bilgi, beceri, tutum ve davranışlarda meydana gelen değişikliklerin izlenmesi, ileriye dönük planlama çalışmalarınıza ışık tutacaktır. İzleme ve değerlendirme çalışmaları planlama aşamasında tasarlanmalı ve sistematik bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Çocuk haklarının yaşama geçirilmesi ve katılım hakkının bu kılavuzda özetlendiği gibi çocukların sesine kulak verecek ve isteklerini karşılayacak şekilde uygulanıp uygulanmadığının, ilgili tarafların (çocukların, yetişkinlerin, STÖ'lerin) tutum ve davranışlarında olumlu değişime yol açıp açmadığının izlenmesi ve değerlendirilebilmesi için bazı göstergelerin kullanılmasına ihtiyaç vardır.

Bu çerçevede STÖ'lerin çocuk katılımı içerecek faaliyetlerinde kullanabilmeleri için hazırlanan kontrol listesini devam eden sayfalarda bulabilirsiniz.

Hazırlık

Toplantının amaçları – açık mı?

Grubun yaş ortalaması – yaşları birbirine yakın mı?

Katılımcıların çocuk katılımına ilişkin deneyimleri var mı?

Çocuklar toplantı öncesinde toplantı içeriği hakkında bilgilendirildiler mi?

Katılımcıların bütün ihtiyaçları göz önünde bulunduruldu mu?

Toplantı için çalışma zamanları ve aralar belirlendi mi?

Sorumluluklar belirlendi mi?

Çocuklar neden orada olduklarını, daha sonra ne olacağını ve ne kadar etkileri olabileceğini biliyorlar mı?

Ulaşım ayarlandı mı?

Harcamalar için nakit para var mı? (Gerekli ise)

Çocuklar için yiyecek ve içecek var mı?

Çocuklar kolaylaştırıcı olabilirler mi?

Yeterince ara var mı? (Çocuklar, dinlenme haklarını kullanabilecekler mi?)

Toplantı için belirlenen gün ve saatin çocuklar için de uygun olup olmadığı çocuklara danışılarak teyit edildi mi?

Toplantı gün ve saati belirlenirken çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerekli esneklik sağlandı mı?

Çocukların toplantıya/çalışmalara katılmaları için ebeveynlerinden gerekli izinler alındı mı?

Çocuk koruma süreçleri ve gizlilik seviyesi ile ilgili yazılı belge var mı?

(Örneğin, çocukların resimlerinin çekilmesi için izin almak gereklidir, çocuklar ya da yetişkinler ve bazı çocuklar arasında anlaşmazlık olduğunda ne yapmalılar, nereye gitmeliler, kimi aramalılar bilgileri belirlendi mi ve yazılı mı?)

	EVET	HAYIR
Kültürel farklılıklar düşünöldü mü? (yemek alışkanlığı, gelenek vb.)		
Çocuklar arasında herhangi bir engellilik durumu olan çocuk mevcut mu?		
Toplantı lojistik ayarlamaları (ulaşım, toplantı mekanı, toplantıda kullanılacak sunumlar v.s.) çocukların engellilik koşullarına göre ayarlandı mı?		
Toplantı salonu		
Çalışacağınız alan yeterli büyüklükte mi?		
Hangi materyallere ihtiyacınız var? Bu materyaller temin edildi mi?		
Toplantı yeri ulaşılabilir bir yerde mi?		
Toplantı yeri uygun mu?		
Gerektiğinde çocukların çalışabilecekleri ayrı bir alan var mı?		
Çocukların rahat edebilecekleri bir düzenleme var mı?		
Sandalye ve masaların yerleri toplantıda katılımı artıracak şekilde mi düzenlendi?		
Herkes birbirinin yüzünü rahatça görebiliyor ve sesini rahatça duyabiliyor mu?		
Oda rahat mı?		
Odanın ısısı ve havanın temizliği uygun mu?		
Odanın penceresi var mı?		
Yangın merdiveni var mı?		
Toplantı sonrası yapılacaklar		
Toplantıda elde edilen bilginin, yetkililer ve diğer paydaşlarla nasıl paylaşılacağı belirlendi mi?		
Toplantı sonrasında ne olacağı belirlendi mi?		
Çalışmanın nasıl değerlendirileceği belirlendi mi?		
Bilgilerin nereye ve nasıl aktarılacağı belirlendi mi?		
Çocuklarla yapılan çalışmaların ve toplantı çıktılarının etkisinin nasıl takip edileceği belirlendi mi?		
Toplantı çıktıları çocuklarla paylaşıldı ve görüşleri alındı mı?		
Sonraki adımların takibinden sorumlu olacak kişiler belirlendi mi?		

Ek 1. Çocuk Katılımı ile İlgili Türkçe Kaynakça

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Periyodik Raporlanmasında Çocuk Katılımına İlişkin Kılavuz

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuk-haklarina-dair-sozlesmenin-periyodik-raporlanmasinda-cocuk-katilimina-iliskin-kilavuz>

Çocukların Danışma Sürecine Katılımı Üzerine Uygulama El Kitabı

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuklarin-danisma-surecine-katilimi-uzerine-isletim-el-kitabi>

Çocukların Gelişen Kapasiteleri

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuklarin-gelisen-kapasiteleri>

Çocuklarla İlgili ve Çocuklarla Birlikte Yapılan Araştırmalarda Gözetilecek Etik Kurallar

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuklarla-ilgili-ve-cocuklarla-birlikte-yapilan-arastirmalarda-gozetilecek-etik-kurallar>

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye İlişkin Genel Yorumu – Katılım

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesinin-cocuk-haklarina-dair-sozlesmeye-iliskin-genel-yorumlari-2008-2011>

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol Bilgi Notu

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuk-haklarina-dair-sozlesmenin-basvuru-usulune-iliskin-ihiyari-protokol-bilgi-notu>

Türkiye'de Çocukların Örgütlenme ve Dernek Kurma Haklarına İlişkin Bilgi Notu

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/turkiyede-cocuklarin-orgutlenme-ve-dernek-kurma-haklarina-iliskin-bilgi-notu>

Mağdur Çocuklar için Sıkça Sorulan Sorular

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/magdur-cocuklar-icin-sikca-sorulan-sorular>

Türkiye'de Mağdur Çocuklar Bilgi Notu-3: Toplumsal Olay Mağduru Çocuklar

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/turkiyede-magdur-cocuklar-bilgi-notu-3-toplumsal-olay-magduru-cocuklar>

Çocuğun Kendisi ile İlgili Kararlara Katılım Hakkı Bilgi Notu

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocugun-kendisi-ile-ilgili-kararlara-katilim-hakki>

Çocuk Katılımı El Kitabı

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuk-katilimi-el-kitabi>

Çocuklar için Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmasını İzleme ve Raporlama El Kitabı

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuklar-icin-cocuk-haklari-sozlesmesinin-uygulanmasini-izleme-ve-raporlama-el-kitabi>

Çocuklar için ve Çocuklarla Birlikte Yapılan Çalışmalarda Etik İlkeler

<http://www.cocukhaklariizleme.org/yayin/cocuklar-icin-ve-cocuklarla-birlikte-yapilan-calismalarda-etik-ilkeler>

Pusulacık: Çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu

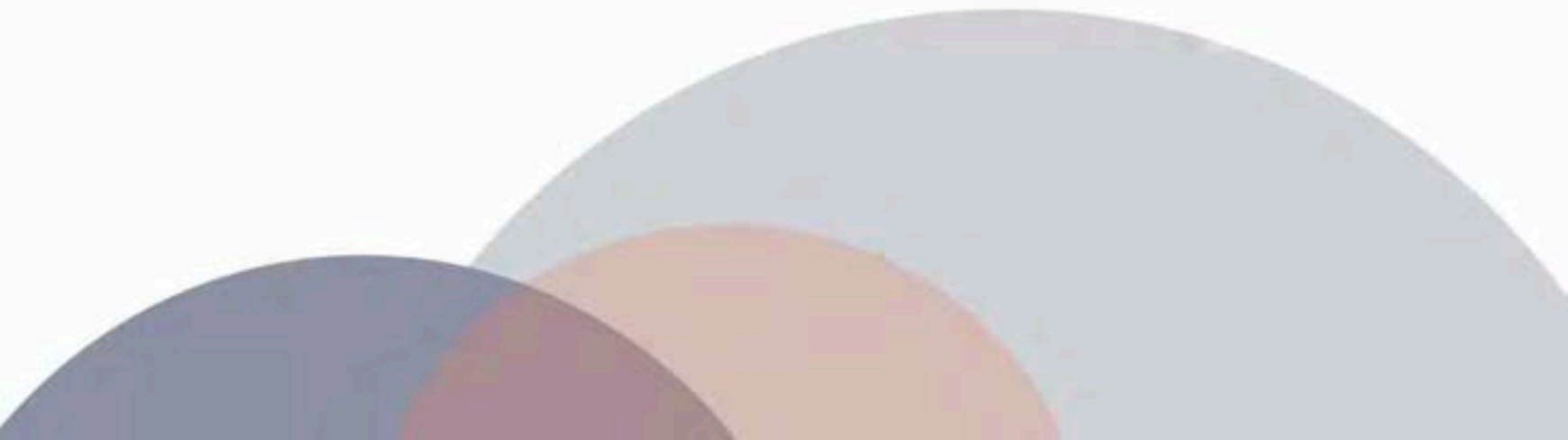
<http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/PUSULACIK-birlestirildi.pdf>

Sınıfta Öğrencilerin Katılım Hakkını Gerçekleştirmenin Püf Noktaları

<http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/püfnoktalar.pdf>

Çocuğun Katılım Hakkı: Neredeyiz?

<http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/Çocuğun-Katılım-Hakkı-Neredeyiz-Sempozyum-Kitapçığı.pdf>

This publication was produced with the financial support of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Hamit Levent Evcı and Adem Arkadas-Thibert and do not necessarily reflect the views of the European Union